

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

שופטים תשס"ט

פרשת שבוע

קול המון כקול שדי

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

הפטרת פרשת שופטים פותחת בהכרזה:

"אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֵמְכֶם" (ישעיהו נ"א יב)

ומסתיימת בנבואה על קיבוץ גלויות:

"וּמֵאֲסַפְּכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל" (שם נ"ב יב).

כיצד ינחם הקב"ה את העם ומה המיוחד בנבואה שהקב"ה הוא זה שיאסוף את העם.

קבוץ גלויות הוא חלק בלתי נפרד מנבואות הגאולה והנחמה של כל הנביאים. בכך הם ממשיכים את נבואות משה בסוף ספר דברים. בתורה מובטח:

"וְשָׁב יִקְוֶה אֶל־ה' אֱלֹהֵיךָ אֵת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֵךָ וְשָׁב וְקִבְּצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְקֹוֹק אֱלֹהֵיךָ שָׁמָּה: אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצְהָ הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצְךָ יְקֹוֹק אֱלֹהֵיךָ וְיִמְשֵׁם קִשְׁתְּךָ: וְהִבְיֵאֲךָ יְקֹוֹק אֱלֹהֵיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָרְשׁוּ אֲבוֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטֵבְךָ וְהִרְבֵּךְ מֵאֲבוֹתֶיךָ" (דברים ל"ג-ה).

הנביאים נבאו:

"וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף אֲדֹנָי שְׁנֵית יָדוֹ לְקִנּוּת אֶת שְׂאֵר עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשְׂאָר מֵאֲשׁוּר וּמִמִּצְרַיִם וּמִפְתָּרוֹס וּמִכּוּשׁ וּמִשְׁנַעַר וּמִחֻמַּת וּמֵאֲזֵי הַיָּם: וְנִשְׂאָה גַם לְגוֹיִם וְאָסַף נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל וּנְפֻצוֹת יְהוּדָה יִקְבֹּץ מֵאֲרָבֶעַ כְּנַפּוֹת הָאָרֶץ" (ישעיהו י"א יב-ג).
"הֲנִנִּי מֵבִיא אוֹתָם מֵאֲרָץ צִפּוֹן וְקִבְּצֵתִים מִיַּרְדֵּן אֲרָץ... מִזֶּרֶחַ יִשְׂרָאֵל יִקְבְּצוּ וְשִׁמְרוּ כְרָעָה עֲדָרוֹ: וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם" (ירמיהו ל"א ז-טז ועוד רבים בפרקים כ"ט-ל"ג).

"וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבְּצֵתִי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהִבְאֵתִי אֶתְכֶם אֶל אֲדַמְתְּכֶם" (יחזקאל ל"ו כד ועוד רבים שם י"א, כ"ג-ל"ט).

עיינו עוד מיכה ב' יב לרוב המפרשים, ד"ו לפי חלק מהמפרשים, עמוס ט' יא ועוד רבים.

ביציאת מצרים שלח הקב"ה לפניהם את משה רבנו ואחר כך את יהושע בן נון שהכניסם ארצה. גם בימי בית שני שלח הקב"ה מנהיגים כמו עזרא כדי שיעמדו בראש שיירת החוזרים.

מי יעמוד בראש שיירת החוזרים בגאולה האחרונה?

במבט ראשון בנבואות נראה שהקב"ה בכבודו ובעצמו הוא שיגאל את עמו ויחזירו קוממיות לארצו. אכן רבים משלומי ישראל האמינו בכל לבב כי יש לחכות להתגלות אלקית, אחריה יחזור העם למולדתו. עד שלא יגיע רגע ההתגלות אין לפעול. הגר"א, הגאון מוילנא היה הראשון בעת החדשה שקרא לעם ישראל לחזור לארצו ולהתחיל את תהליך הגאולה בהתערותא דלתתא. האם אכן יש סתירה בין פשט הכתובים לבין קריאתו של הגר"א ושאר מבשרי הציונות?

נשתדל להסביר את אי הסתירה על פי פירושו של הרמב"ן לפסוק בפרשתנו ולפסוק בפרשה הקודמת. פירוש עקרוני זה של אחד העולים החשובים ביותר לארץ ישראל באלף השנים האחרונות, שופך אור חדש על גילוי רצון השם בעולם.

בפרשתנו מכריזה התורה:

"שׁוֹם תִּשָּׂים עֲלֶיךָ מִלֶּךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְקֹוֹק אֱלֹהֵיךָ בּוֹ" (דברים י"ז טו).

מיד אחר כך מגבילה התורה:

"מִקִּבֶּץ אֲחִיךָ תִּשָּׂים עֲלֶיךָ מִלֶּךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עֲלֶיךָ אִישׁ נֹכְרִי."

שואלים המפרשים מה פשר ההגבלה אם הקב"ה הוא זה שבחר?

מתרץ הרמב"ן: "וּדְעֵתִי בְּדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט, כִּי טַעַם "אֲשֶׁר יִבְחַר" שְׂכַל מוֹלֵךְ עַל עַמִּים מֵאֵת הָאֱלֹהִים הֵיא לּוֹ". מוסיף על כך הרמב"ן, גם כשהתורה דיברה על:

"כִּי אִם אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְקֹוֹק אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שְׁבִטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת שְׁמוֹ שֶׁם לְשָׁכְנוֹ תִדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה" (שם י"ב ה)

הכוונה "על דרך הפשט" המקום אשר יבחר ד' אלהיך בו", כל שיבנו שם בית המקדש לד' הכל מרצון ד'."

אם כך, רצונו של עם ישראל ובחירתו של עם ישראל היא המגלה את רצון ד'.

אם העם בהתערותא דלתתא מארבע כנפות תבל, ללא מנהיג בשר ודם שמוביל את כולם, מחליט לעלות ארצה, זהו רצון השם.

ההתערותא של הקהילות באירופה, בצפון אפריקה, באסיה לעזוב את מקומם וביתם (גם אם הונעו על ידי כורח מכל סוג שהוא) היא היא בבחינת גילוי שכינה, בבחינת "קול המון כקול שדי".

בכך החלה להתקיים הנבואה "אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֵמְכֶם... וּמֵאֲסַפְּכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל".

משי' 'ארץ חמדה' שולחת תנחומים למשי' הרב יוסף כרמל, ראש המכון על מות אימו, גב' מלכה טויבע ע"ה

לע"נ
יצחק אייזיק יוזון
בן יהודה לייב ז"ל
נלב"ע כ"ט באב

לע"נ
רבי יעקב
בן אברהם ועיישה סבג

לע"נ
הרב אשר וסרטיל ז"ל
נלב"ע ט' כסלו תשס"ט

ERETZ HEMDAH

5 Ha-Mem Gimmel St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360

Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

ארץ חמדה ע"ר

רח' המ"ג 5 ת.ד. 36236 ירושלים 91360

טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

web-site: www.eretzhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט www.yeshiva.org.il

חמדת הדף היומי עיונים בשולחן ערוך - חושן משפט, לאור הדף היומי

כו אב – ב אלול, בבא מציעא קיג-קיט

”בחוץ תעמוד” – גביית חוב מלוה

הרב עופר לבנת

לעיינ סבתנו מלכה טובע ע"ה בת הרב יעקב לייב זצ"ל

השבוע בדפי הדף היומי הגמרא (דף קיג-קטז) דנה רבות בדיני לקיחת משכון וגביית חוב מלוה. ישנן מצוות רבות שמטרתן להגן ולשמור על כבודו של אדם שירד מנכסיו ומתקשה לפרוע את חובותיו. אחד האיסורים שהתורה קבעה הוא שאסור למלוה להיכנס לביתו של הלוה על מנת לקחת משכון. התורה קובעת: "לא תבא אל ביתו לעבט עבטו. בחוץ תעמד והאיש אשר אתה נשה בו יוציא אליך את העבוט החוצה" (דברים כד, י-יא). הגמרא (קיג עמוד א) קובעת כי לא רק למלוה אסור להיכנס לבית הלוה, אלא גם לשליח בית דין אסור להיכנס. איסור זה, שנועד לשמור על כבודו של אדם עני, נוצל לרעה במהלך הדורות על ידי אנשים שהיה להם אמצעים לשלם את חובותיהם והסתירו את נכסיהם בתוך ביתם. הראשונים דנו בשאלה כיצד בית הדין צריך לפעול כאשר הוא חושד שאדם מסתיר נכסים בתוך ביתו ונמנע מלשלם את חובותיו. לדעת רבינו תם (ספר הישר חידושים תרב) האיסור להיכנס לביתו של הלוה הוא רק כאשר באים ליטול מהלוה משכון כדי להבטיח את החוב, אך כאשר באים לגבות את החוב מותר לשליח בית הדין להיכנס לביתו של הלוה. אמנם הרבה ראשונים לא קיבלו את חילוקו של רבינו תם ולכן התמודדו עם הבעיה בדרכים שונות. בעל התרומות (שער א חלק ג) כותב שכיוון שבית הדין רשאי לעקור מצווה ולהעניש שלא מן הדין כדי לעשות סייג לתורה, אם בית הדין רואה שיש איש רע מעללים שאינו פורע את חובותיו ניתן להיכנס לביתו. גם הרמב"ם (מלוה ולוה ב, ד) כותב שבית הדין צריך להשתמש בדרכי כפייה כגון לנדות את הלוה עד שיפרע. אמנם מהרמב"ם משמע שבכל אופן אין להיכנס לביתו של הלוה כיוון שעל זה הקפידה התורה במפורש. הבית יוסף (צז, כח בבדק הבית מסכם) שלפי רבינו תם מותר מעיקר הדין להיכנס לביתו של הלוה כאשר באים לגבות חוב, ולפי הראשונים האחרים מותר לשליח בית הדין לעשות כן שלא מן הדין, במקרה שבית הדין ראה צורך בכך, לכן מותר לעשות כן במקרה שיש לוה אמוד שיש לו נכסים והוא מסתיר אותם. וכך הוא פסק גם בשולחן ערוך (ח"מ צז, טו).

ארץ אגדה

הרב מרדכי הוכמן

משמעות ייסורי גוג ומגוג

הנביא יחזקאל (לח-לט) מנבא שלאחר שישראל יתכנסו לארצם; יעלו "גוג" ועמים רבים להילחם בהם:

"... בן אדם שים פניו אל גוג ארץ המגוג... האתה הוא אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל הנבאים בימים ההם שנים להביא אותך עליהם... על הרי ישראל תפול אתה וכל אנפיך ועמים אשר אתך... ושלחתי אש במגוג ובישבי האיים לבטח... ויצאו ישבי ערי ישראל ובערו והשיקו בנשק ומגן וצנה בקשת ובחצים ובמקל יד וברמח ובערו בהם אש שבע שנים... והיה ביום ההוא אתן לגוג מקום שם קבר בישראל... וקברום בית ישראל למען טהר את הארץ שבעה חדשים... ורחמתי כל בית ישראל... ולא אסתיר עוד פני מהם אשר שפכתי את רוחי על בית ישראל נאם א-דני יקוק:"

יחזקאל מגלה שהנבואה על גוג ומגוג היא נבואה עתיקה - מ"ימים קדמונים". בסוגיה בסנהדרין (דף יז, א) מובאת שיטה שנבואה זו נאמרה לעם ישראל במדבר, בשעה שבני ישראל בכו על חסרון בשר למאכלם. משה נצטווה לאסוף שבעים זקנים שסייעו לו להנהיג את העם, אלדד ומידד נותרו מחוץ לקבוצת השבעים, והם נבאו אז את הנבואה על גוג ומגוג. זו לשון הסוגיה:

"תנו רבנן: וישארו שני אנשים במחנה [שם האחד אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח]... רבי שמעון אומר: במחנה נשתירו... ומה נבואה נתנבאו? אמרו: 'משה מת, יהושע מכניס את ישראל לארץ'. אבא חנין אומר משום רבי אליעזר: על עסקי שְלו הן מתנבאים, 'עלי שְלו - עלי שְלו'. רב נחמן אמר: על עסקי גוג ומגוג היו מתנבאין, שנאמר (יחזקאל) 'כֹּה אָמַר אֲ-דְנִי יְקוֹק הָאֵתָה הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי בְיָמִים קְדָמוֹנִים בְּיַד עַבְדֵי נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הַנְּבִיאִים בְיָמִים הָהֵם שָׁנִים לְהַבִּיא אוֹתְךָ עֲלֵיהֶם וְגו', אל תיקרי 'שנים' אלא 'שנים'. ואיזו הן 'שנים' נביאים שנתנבאו בפרק אחד נבואה אחת - הוי אומר אלדד ומידד."

הנבואה על החלפתו של משה ביהושע, או הנבואה על עליית השלו; היו קשורות לצרכי בני ישראל באותה השעה. אולם השיטה שאלדד ומידד נבאו על 'עסקי גוג ומגוג' - טעונה ברור. נבואה זו מתייחסת לאחרית הימים, ונראה לכאורה שהיא לא היתה נצרכת לאותה השעה. מדוע הקב"ה שלח להם את הנבואה הזו? מה הקשר בין נבואת גוג ומגוג לבין האירועים שבני ישראל חוו באותה שעה במדבר?

נבואת "גוג ומגוג" ופרשיות "תבערה" ו"קברות התאווה"

כאשר נתעמק באירועים שסביב נבואות אלדד ומידד, ונשווה בין מה שמתואר שם לבין נבואת גוג ומגוג - נמצא דמיון מפליא! יחזקאל מדגיש בנבואתו את ה"אש" ואת ה"קבר" וגם את המספר "שבע". הקב"ה ינהל את הקרב באמצעות שילוח "אש"

בגויים. ה"אש" היא גורם חשוב גם לאחר הנצחון, ובמשך "שבע" שנים ישתמשו בנשק של האויב כדי להבעיר "אש". לאחר המפלה גוג וצבאו יזכו לקבל "קבר", ויקברו אותם במשך "שבעה" חודשים. לאחר כל זאת הקב"ה ישפוך רוח נבואה על ישראל. עניינים דומים מוזכרים גם בפרשיות שסמוכות לנבואות אלדד ומידד; וכדלקמן:

א. בני ישראל חטאו והיו "פְּמִתְאֲנִים" ובעקבות כך בערה בהם "אש" ד'. ה"אש" הזו מקבילה ל"אש" שמוזכרת בנבואות יחזקאל.

ב. לאחר מכן בני ישראל התאוו תאוה לבשר, ומשה אמר לקב"ה שהוא אינו יכול להמשיך ולהנהיג אותם לבדו. הקב"ה אמר למשה שיבחר "שבעים" זקנים כדי להאציל עליהם רוח נבואה. המספר "שבעים" מקביל למספר "שבע" שמודגש בנבואות יחזקאל, מפני ש"שבעים" הוא עשר פעמים שבע; כלומר, שבע מודגש.

ג. לאחר שישאל אכלו מהשָׁלוֹ נאמר "וַיֵּךְ ד' בְּעַם מִכָּה רַבָּה מְאֹד, וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא קְבֻרוֹת הַתְּאֵנָה כִּי שֵׁם קְבֻרוֹ אֶת הָעַם הַמִּתְאַוִּים". בני ישראל הוכו על ידי ד' במקומות נוספים במדבר, אולם רק הפרשיה הזו מדגישה שהמוכים זכו ל"קבורה". ה"קבורה" הזו - מקבילה להדגשת ה"קבורה" של "גוג".

ד. משה אמר ליהושע "וּמִי יִתֵּן כָּל עַם ד' נְבִיאִים כִּי יִתֵּן ד' אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם". יחזקאל מתייחס לכך, והוא אומר שהשפע הנבואי הזה יגיע לאחר יעסקי גוג ומגוג: "וְלֹא אֶסְתִּיר עוֹד פְּנֵי מִיָּהם אֲשֶׁר שִׁפְכְתִי אֶת רוּחִי עַל בַּיִת יִשְׂרָאֵל...".

מה הקשר שבין אירועי 'עֶסְקִי הַשְּׁלוֹ' - לבין אירועי 'עֶסְקִי גוּג וּמַגּוּג'?

הַקֶּשֶׁר שֶׁבֵּין "עֶסְקִי הַמֶּן וְהַשְּׁלוֹ" לִבֵּין "עֶסְקִי גוּג וּמַגּוּג"

הנביא יחזקאל מציג בפנינו את מסורת נביאי ישראל בענין 'עֶסְקִי שְׁלוֹ'; מסורת זו מופיעה כבר אצל המשורר אסף במזמור ע"ח בתהילים; והיא קשורה גם ל'עֶסְקִי גוּג וּמַגּוּג'.

במאמר "הַמִּידַע הַחֲסוּי מִמַּלְחַמַת עֲמֶלֶק" התבאר שאסף מגלה - שכאשר ישראל נסעו מים-סוף ליוו אותם סלעים שהתבקעו ויצאו מהם 'נוֹזְלִים' מזינים כמו מים שמן ודבש. משה רבנו ראה יתרון גדול בתזונה הזו, מפני שהיא חסכה זמן מרובה של עיסוק במזון. אולם ישראל רצו לאכול מזון רגיל - כמו הגויים!!

משה רצה שישראל יישארו בדרגה גבוהה כמוהו; וסירב להתפלל עליהם שיקבלו מזון רגיל. חז"ל מגלים שישראל קבלו את הַמֶּן וְהַשְּׁלוֹ בזכות תפילותיו של יהושע בן נון. יהושע טען בפני הקב"ה, שכל עוד הגוף של בני ישראל דומה לגוף של הגויים - צריך להנהיג אותם כמו הגויים! הקב"ה נענה לבקשותיו, ולכן הם קיבלו גם 'מֶן' וגם שְׁלוֹ.

המשורר אסף מספר, שהַמֶּן והבשר היו מאכל של 'עונש' שהמית את העם כבר בפעם הראשונה. לכאורה, דבריו סותרים את דברי התורה; אולם אסף מתאר את מה שהתרחש - מצד ה"משקפיים" של משה רבנו. משה "ראה" את אוכלי הַמֶּן וְהַשְּׁלוֹ - שרצו להידמות לגויים - כמו אנשים שהקב"ה היכה אותם ב"אש" של תאוה והם נחשבים ל'מתים'. דעתו של משה לא נתפרשה מייד בתורה, אולם היא מרומזת באירועים שהתרחשו לאחר כשנה.

כידוע, אכילת בשר לא הותרה לבני האדם מלכתחילה, והיא הותרה לנוח ולבניו רק בעקבות חטאי דור המבול. לאחר שישראל קיבלו את הַמֶּן וְהַשְּׁלוֹ, הם באו להר סיני וקבלו את התורה ובנו את המשכן. משה הניח שעם ישראל "התעלה" כבר, ומסוגל להתנתק מהצורך באכילת בשר. משה התפלל אז לקב"ה שיפסיק להביא להם את הַשְּׁלוֹ.

אולם גדולי ישראל שבאותו הדור - לא הסכימו עם משה. הם סברו שמוטב לישראל להישאר במצב הקודם שיהושע השיג עבורם; להמשיך ולקבל בשר מהקב"ה. חז"ל מגלים שה"אש" שבערה "בְּקִצְהַ הַמִּתְחַנֶּה" - בערה ב"קצינים" שבהם - כלומר בגדולי ישראל. חז"ל מגלים שמדובר היה בסנהדרין; אך הפרשיה מתארת את מה שארע מצד "משקפיו התורניות" של משה - ולכן היא מכנה אותם בשם "הָאֶסְפָּסֻף"¹.

הפרשייה מדגישה שישראל לא היו "מִתְאֲנִים" ממש אלא - "פְּמִתְאֲנִים" בכ"ף הדמיון; והיא מרמזת שניתן להבין שאף האש שבערה בהם לא היתה אש רגילה - אלא "כמו אש". בפרשיה נאמר גם "וּבְעֵינַי מִשָּׁה רָע"; והיא מרמזת ש"מאור עֵינָיו" של משה, הוא זה שראה את מה שהתרחש שם כדבר "רָע"².

פְּרִשְׁיַת מֵינוּי "שִׁבְעִים" הַזְּקִנִים

משה ראה שגדולי ישראל מתנגדים לחבוש את ה"משקפיים" שלו, ושהעם נטה אחר שיטתם. משה חש אז - שמצד אחד הקב"ה זיכה אותו ב"מאור עיניים" גבוה מאוד - אך מצד שני הוא דורש ממנו להנהיג עם שאינו רוצה ב"משקפיים גבוהות" כאלו. משה חש אז - שהוא אינו מתאים להמשיך ולהנהיג את העם.

משה פתר את בעיית "חוסר ההתאמה" הזו. הוא ביקש מד' שיצרף אליו להנהיג אנשים שחשים הבנה לתאוות העם - כדי שהללו יתפללו עבורם. כמו כן, הוא הוסיף וביקש מד' שייטול ממנו את ה"משקפיים הגבוהות" שהוא חנן אותו בהן; כדי שגם הוא עצמו יחוש הבנה לתאוות העם. הזוהר³ מבאר שהרעיון הזה גלום בבקשה התמוהה - 'הֲרַגְנִי נָא הָרִג'; שמשמעותה היא בקשה לרדת מדרגתו הגבוהה.

הקב"ה נענה לבקשותיו של משה. תחילה הוא הורה למשה לאסוף "שבעים" זקנים שיועלו למדרגת "נביאים". המספר "שבעים" קשור במיוחד לצד הגשמי של הגויים. כאשר מונים את משפחות העמים שיצאו מנוח לאחר המבול - מקבלים את המספר "שבעים"; ובמסורת ישראל ידוע שמנין הפרים שמקריבים בחג הסוכות עולה ל"שבעים", מפני שמקריבים אותם עבור "שבעים" העמים.

לפי הראיה הקודמת של משה, "שבעים" הגויים - בוערים ב"אש" של תאוה לצרכי העולם הזה⁴; זקני ישראל שרצו להידמות להם - בערו ב"אש" הזו יחד עימם. אך עתה לפי הראיה החדשה, "שבעים" זקני ישראל - יועלו למדרגת "נביאים" והם יתפללו למילוי תאוות העם. לפני כן הם היו מכוונים בשם "אספסוף"; אך עתה הם יהיו מכוונים בשם "אסיפה" של "נביאים".

בנוסף לכך, משה רבנו ירד מדרגתו הגבוהה. לפי הראיה התורנית החדשה שלו - הוא חש הזדהות עם שיטת "שבעים הזקנים"; והוא הצטרף לקבוצה שלהם (במדבר יא, ל) - "וַיֵּאָסֶף מֹשֶׁה אֶל הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל". כאשר המילה 'וַיֵּאָסֶף' מופיעה בתנ"ך בתיאור של איש יחיד היא מופיעה בדרך כלל במשמעות של מיתה. הלשון "וַיֵּאָסֶף מֹשֶׁה" מרמזת שמשה רבנו "מת" מבחינה מסוימת - גם הוא הצטרף ל"שבעים הזקנים" שביקשו בשר עבור ישראל.

נביאים של 'שנים'

כאשר משה הצטרף ל"שבעים" הזקנים, הוא הכריע שעם ישראל יכנס לארץ בדרכם של יהושע והזקנים; כלומר, בהנהגות של גויים. הפרשיה מוסיפה ומספרת שאלדד ומידד ניבאו נבואה מסוימת, ויהושע ביקש לכלוא אותם; אולם משה התנגד לכך ואמר "וַיְמִי יִתֵּן כָּל עַם ד' נְבִיאִים כִּי יִתֵּן ד' אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם". הפרשיה העלימה מאיתנו את תוכן נבואת אלדד ומידד - אולם הנביא יחזקאל מגלה אותה.

ר' נחמן דורש את דברי יחזקאל, ומבאר שהמיוחד בנבואת אלדד ומידד הוא היותם "שנים". במאמר "**הגג שהפיל את אגג**" התבאר שהמספר "שבע" והמספר "שנים" מסמלים בתנ"ך ובאגדות הז"ל מספרים ניגודיים!! ה"שבע" וכן ה"שבעים" מסמלים גאולה בדרך הטבע - ואילו ה"שנים" מסמל גאולה בדרך האמונה. ואף כאן, ה"שנים" - אלדד ומידד - ניבאו שההכרעה לטובת שיטתו של יהושע היא זמנית בלבד. באחרית הימים עם ישראל ינטוש את הגאולה בדרך הגשמית; ויחפוץ בגאולה בדרך התורה והאמונה⁵.

יהושע בן נון ראה בנבואתם - מרידה בדרך שמשה רבנו הסכים זה עתה לקבל!! ולפיכך הוא רצה לכלוא אותם. אולם משה גילה ליהושע שהם צודקים - "וַיְמִי יִתֵּן כָּל עַם ד' נְבִיאִים כִּי יִתֵּן ד' אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם". משה גילה שההסכמה שלו עם דרכו של יהושע - היא זמנית, והיא נעשית על מנת שעם ישראל יבחר בסופו של דבר בגאולה בדרך תורנית. בסופו של דבר כל ישראל יהיו בעלי "מאור עיניים גבוה" - ויהיו נביאים ש"רואים" כמו אלדד ומידד.

הדמיון שבין "עסקי שלו" לבין "עסקי גוג ומגוג"

השם "עסקי שלו" מרמז לתהליך שעם ישראל עבר באמצעות הש"ל. משה רצה מתחילה לגמול את עם ישראל מאכילת הבשר בתהליך חד וכפייטי; והאופן הזה הביא לניתוק הקשר שבינו לבין העם ולערעור מעמדו כמנהיג. אולם הקב"ה מילא את רצונו של משה בדרך הפוכה!!

משה הצטווה להודיע לעם, שהם יקבלו בשר במשך חודש ימים, והם יאכלו ממנו עד שימאסו בו והוא יעורר בהם גועל - 'עַד חֹדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר יֵצֵא מֵאַפְכָם...'. אולם כאשר הש"ל הגיע מסופר שהש"ל המית אותם באופן מיידי - 'הַבָּשָׂר עֹדְנָנוּ בֵּין שְׁנֵי הַטַּרְסִים יָפְרַת וְאָף ד' חָרָה בְּעַם וַיִּנְד' ד' בְּעַם מִכָּה רַבָּה מְאֹד'. הסתירה בין ההבטחה לבין מה שארע בפועל מעוררת תהייה!! היתכן שד' יטה בעם ישראל?! היתכן שד' ציווה את משה להודיע לעם שהם יאכלו בשר במשך חודש ימים עד שהבשר יימאס עליהם; אך בסופו של דבר ד' המית אותם מייד כשאכלו הבשר הזה!!

אין סתירה בין ההבטחה לבין מימושה, מפני שמדובר בתיאור האירוע דרך "משקפיים" שונות. הקב"ה השפיע עליהם במשך חודש ימים בשר בכמות כה עצומה עד שהם מאסו באכילתו. מתוך שהם מאסו באכילת הבשר, הם זכו לקבל את ה"משקפים הגבוהות" של משה רבנו. הם שבו והתבוננו באמצעות ה"משקפיים" האלו כיצד נראתה אכילתם בתקופה הקודמת; והם ראו לנגד "עיניהם" - אנשים שהקב"ה היכה אותם בשיגעון של "תאוה"; אשר כבר כשהם נגסו בבשר הם היו נחשבים ל"מתים".

התהליך של "עסקי גוג ומגוג" דומה במהותו לתהליך של "עסקי הש"ל". מדובר בגמילה מהנהגות הגויים - באמצעות שימוש ב"מנות יתר" של השפעה גשמית.

התאוה ל"ישיבה לבטח"

התהליך של "עסקי גוג ומגוג" משלים את התמונה שמצטיירת מתוך "חזון העצמות" - שקודם לו בספר יחזקאל. ד' מראה ליחזקאל עצמות שמסמלות את בית ישראל, והוא מצווה עליו לנבא עליהן ולהביא בהן "רוח" כדי להחיותם. יחזקאל מנבא, והעצמות מתלכדות ועולה עליהם בשר ועור; אולם למרות הכל - יחזקאל רואה שהגוף שנוצר הוא חסר חיים. משמעות החלק הראשון בנבואה הוא שמה שנחשב "גוף חיי" לגבי "שבעים האומות" - אינו נחשב "גוף חיי" לגבי עם ישראל. אומה שכל מטרתה היא טובתם הגשמית של הפרטים שלה - נראית באמצעות ה"משקפים הגבוהות" כמו "גוף מת". ואז מגיע החלק השני בנבואה. ד' מצווה על יחזקאל לנבא בשנית אל ה"רוח" - הרוח השניה היא "רוח התורה והנבואה" שעם ישראל מתייחד בה; וכשהיא באה יחזקאל רואה את עם ישראל כ"גוף חיי". הנבואה על "עסקי גוג ומגוג" מסבירה איך יתרחשו שני השלבים בתהליך התחייה.

בשלב הראשון בגאולה עם ישראל יחוש "תאוה" להיות עם "כָּכָל הַגּוֹיִם", ולהיגאל בדרך גשמית. מאווייהם יתמלאו; ישראל יתלכדו ויחזרו לארצם, הם ינצחו את אויביהם והיו עם עשיר: "וַיִּשְׁבְּבוּ לְבַטַח כָּלֵם... עַם מְאֹסָף מְגוֹזִים עֹשֶׂה מְקַנָּה וְקִנְיָן לְשִׁבְיָ עַל טַבּוֹר הָאֶרֶץ". צמד המילים "ישיבה-לבטח" מופיע שם שלוש פעמים והוא מנחה את הבנת הנבואה. ישראל יצליחו במילוי מאווייהם - והם יהיו "יושבים לבטח".

אולם לאחר מכן, יחזקאל רואה את גוג ואת הגויים שעימו - באים כדי להשתלט על ישראל ועל רכושם. המהפך החד בין השמחה ב"ישיבה לבטח" לבין הפחד מפני "גוג והגויים" - מקביל למהפך שבין השמחה שבהגעת הש"ל לבין המיתה בעקבות אכילתו. אך כשם שאוכלי הש"ל לא מתו ממש - כך גוג והגויים לא באים ממש!! בשני המקרים מדובר ב"החלפת משקפים". ובתיאור אותו האירוע באמצעות "משקפים אחרות".

יחזקאל שב ומתבונן בתהליך הגאולה הגשמית באמצעות ה"משקפים התורניות" - והוא רואה את ה"ישיבה לבטח" באור חדש. יחזקאל רואה את גוג והגויים "באים" כדי לתבוע את נצחונם!! גוג והגויים יבואו ויטענו, שישראל השלימו את שאיפתם להיות ככל הגויים. הם "יושבים לבטח" והם רודפים אחרי עניינים גשמיים. אולם מאחר שכך, ל"שקט" ול"עושר" שישראל צברו אין

שום ערך רוחני יחודי; והוא "שלל" ששייך - מבחינה רוחנית - לגויים. האומה הישראלית שקמה בארץ ישראל דומה לגויים, גם היא נראית כ"גוף מת" - והגויים תובעים "בעלות" על האומה הזו ועל נכסיה.

וְשַׁלַּחְתִּי אֶשׁ בְּמִגּוּג וּבִישְׁבֵי הָאֲיִים לְבַטַּח

אך הקב"ה לא יתן לגוג ולגויים את משאלתם. יחזקאל מנבא "וְשַׁלַּחְתִּי אֶשׁ בְּמִגּוּג וּבִישְׁבֵי הָאֲיִים לְבַטַּח וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי ד'". הקב"ה מגלה, שלאחר שישאל יקבלו "מנת יתר" של "ישיבה לבטח"; הם ימאס בחיים כאלו!! ישראל יחוש; שאין הבדל בין עורב שבונה לו קן שהוא יושב בו לבטח, והוא ממלא אותו בחפצים נוצצים - לבין אדם שנוהג באופן דומה. ישראל יחבשו את "המשקפים התורניות", והוא יביט בגויים שכל תאוותם היא "לשבת לבטח" ולהשיג דברים נוצצים - כמו אנשים שבושרת בהם "אש" של "תאוה גשמית".

הגויים ורכושם קשורים לעולם ה"שבע" שמסמל את עולם הטבע הגשמי; ולכן ישראל יבערו במ "אש שבע שנים". יחזקאל מקבל גם ציווי לקרוא לצפורים ולחיות לאכול ולשובע מגוג ומצבאו:

"אָמַר לְצִפּוֹר כָּל פֶּנֶף וְלְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה הַקֶּבֶצוּ וּבְאוּ הָאֶסְפוּ מִסָּבִיב עַל זְבַחִי... וּשְׂבַעְתֶּם עַל שְׁלַחְנִי סוּס וְרָכָב גְּבוֹר וְכָל אִישׁ מְלַחְמָה נָאִם אֶדְנִי יְקוֹק:"

ציפורים וחיות אינם יכולים לאכול ולשובע מ"רכב ברזל". אולם הקריאה הזו היא במובן הסמלי. עם ישראל יחוש אז, שהגויים ורכושם וכן שאר הביטחונות הגשמיים - שייכים לעולם בעלי החיים; ולכן ה"צפורים והחיות" - קרואים "לאכול ולשובע" מהם.

משמעות הנבואה היא, שישאל לא ירצו להישאר במדרגה הנחותה של האדם; מדרגה שהוא דומה בה לבעלי החיים. ישראל ירצו לקבל אז את המעלה האמיתית של האדם; ולשם כך הם ימאסו בביטחונות הגשמיים של העולם הגשמי, וירצו במדרגות רוחניות. אלדד ומידד נבאו על השעה הזו; ומשה רבנו הסכים עימם, וציפה לבוא העת הזו; ואף יחזקאל מנבא עליה - "וְלֹא אֶסְתִּיר עוֹד פְּנֵי מַהֵם אֲשֶׁר שִׁפְכְתִּי אֶת רוּחִי עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדְנִי יְקוֹק".

יְסוּרֵי גוּג וּמִגּוּג - כְּתַחֲלִיף לְמַלְחַמַת עַמְלֵק

המשורר אסף והנביא יחזקאל משווים בין עסקי שָׁלוֹ שֶׁבַסְפָּר שְׂמוֹת לְבִין עֶסְקֵי שָׁלוֹ שֶׁבַסְפָּר בְּמִדְבָּר. בשני המאורעות ישראל רצו להישאר בעולם הטבע "המוכר והבטוח" - להיות דומים לגויים ולאכול כמו הגויים. בשני המאורעות הקב"ה נענה להם; אך עקב כך - ישראל נאלצים להילחם בגויים. בספר שמות במלחמה גשמית - מול עמלק; ובספר במדבר, נבואת אלדד ומידד, במלחמה רוחנית - מול 'גוג ומגוג'.

המלחמה בגוג מהווה תחליף למלחמה בעמלק. המאבק בתאוות הגשמיות ובביטחונות הגשמיים - מונע את הצורך במלחמה גשמית מול עמלק (או אחרים שדומים לו).

ברם, ההתנתקות מהביטחונות הגשמיים אינה פשוטה, מכיוון שהאדם הורגל להם. תהליך ההתנתקות הזו מלווה סבל וייסורים, וכן מבואר בדברי הצדיק הירושלמי הרב אשר פריינד זצוק"ל (גליון 'החברותא' מס' 173):

הבריאה נראית בעיני בני האדם (המוגבלים) כמבנה המורכב - מכסה את המציאות האמיתית [שהיא] 'תוהו ובוהו'. ולכן, אלו החיים בשטחיות בלי התבוננות - אינם שמים לב ל'תוהו ובוהו' שעליה הבריאה מושתתת. אלו המשתדלים... יכולים לגלות את המציאות של 'תוהו ובוהו' שיש בבריאה. ההתגלות באה להם בצורה של סבל וייסורים. כי דרך ההשתדלות... מתגלה האפסיות של הבריאה. וכאשר מתגלה האפסיות של הבריאה יש לאדם תחושה שהוא תולה ארץ על בלימה. וזוהי תחושת הסבל והייסורים. הכרת התוהו ובוהו הכרחית לתיקון הבריאה, ובה גם ענין מלחמת גוג ומגוג. רמז וסמל להתנתקות מההשפעה של הטבע החומרי, אשר הכרחית להיות לפני ביאת גואל צדק - כדי שיוכלו להיכנס למציאות האלקית..."

במאמר זה עמדנו על חלק מהמשמעויות של הדמיון הרב שבין 'עסקי השָׁלוֹ' - לבין 'עסקי גוג ומגוג'; ועמדנו על הדרך שהנביא יחזקאל והמשורר אסף מפרשים את המאורעות שישאל עברו במדבר. במאמרים הבאים נשתדל בעזרשי"ת לנסות ולהבין את משמעות ה"קבורה" של "המתאווים" שבמדבר - ואת משמעות ה"קבורה" של גוג.

¹ כמבואר במדבר רבה (טו, כד), ובגרסאות המדויקות של אונקלוס; וכפי שהתבאר באריכות במאמר "[אלדד ומידד ונבואות השל](#)".

² וכפי שהתבאר באריכות במאמר "[המשקפיים של משה רבנו](#)".

³ זוהר במדבר (דף קנו א)

⁴ כמרומו בזוהר שמות (ויקהל, דף רג א) בענין ה"מדורה" של "שבעים" הכוכבים. וכעין רמז לכך בישיעהו (ל, לג): "...גם הוא היא למלך הויך העמיק הרחב מדתה אש נעצים הרבה..."

⁵ וכן במסכת זבחים (דף יב, ב) נאמר: "אמר שמעון בן עזאי: מקובלני מפי **שבעים ושנים** זקן כו'. למה לי למתנא שבעים ושנים זקן? דכולהו בחדא שיטתא הוה קיימי". כוונת הסוגיה היא שה"שבעים" מייצגים צד אחד, וה"שנים" מייצגים את הצד הנגדי; אך שני הצדדים הנגדיים הסכימו לגבי אותו עניין מסוים. (רש"י פירש באופן אחר, אולם נראה שדבריו קשים מבחינה דקדוקית).

באופן דומה יש להבין את משמעות השם "תרגום השבעים". אין הכרח להבין שהתרגום נעשה על ידי "שבעים זקנים". קריאת התרגום היווני בשם "תרגום השבעים" משמעותה כניעה לרצון של "שבעים הזקנים"; רצון שמסמל הורדת התורה למדרגה הנמוכה של העם - מדרגה שהוא רוצה להיות דומה בה לגויים ומדבר את שפתם. מאידך, כאשר האגדה מספרת (מגילה דף ט, א) שהתרגום נעשה על ידי "שבעים ושנים זקנים" היא מתכוונת לגלות שהיתה "הסכמה כללית" של כל הצדדים שבעם ישראל - שיש הכרח לתרגם את התורה ליוונית.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ו)

New York, USA

ניו יורק, ארה"ב
ניסן תשס"ד

קריאת הכתובה או אמירת דבר תורה על-ידי אישה בזמן החופה

שאלה

האם יש משום בעיה הלכתית שאישה תקרא את הכתובה או תגיד דבר תורה תחת החופה, כשהחתן והכלה רוצים מאוד שחברה או בת משפחה תשתתף בשמחה בתפקיד זה, במיוחד כשמדובר בקהילה אורתודוקסית-מודרנית (לא חרדית), שבה נהוג שנשים נושאות נאומים בפומבי ותופסות מקומות בהנהגה וכו', כמו שמוצאים גם בארץ בחברה הדתית-לאומית, שנשים דתיות מלמדות תורה ברבים, משמשות כראשי מועצות ויישובים בישי"ע וכו'?

תשובה

השיקול ההלכתי-ציבורי הוא הקובע בשאלות שכאלה, מפני החשש ממחלוקת ומפני החשש לניצול שינויים אלה שלא לשם שמים. על כן, בכל שאלה שכזאת על הרב לשקול את צעדיו בזהירות מרבית ולהעמיד התועלת מול הנזק. כשם שיש לעודד נשים ללמוד תורה וללמדה, כך יש גם להיזהר מלעודד מעשים שעלולים לגרום למחלוקת, שבסופו של דבר תפגע דווקא בנשים הרוצות אך ורק לעבוד את בוראן באמת ובתמים, והחכם עיניו בראשו¹.

¹ עיין בשו"ת "במראה הבזק" (ה תשובות קיג, קיד)

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

שו"ת "במראה הבזק", חלקים א'- ו'

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו אנו. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים". מחיר מבצע לששת הכרכים 300 ₪ במקום 360 ₪ (לחץ לקניה) (טל' 02-5371485)

חדש!!!

שו"ת "במראה הבזק" במהדורה מהודרת!
מחיר מבצע לששת הכרכים 360 ₪ במקום 480 ₪

בשיתוף המרכז לשירותים רוחניים לקהילות - ההסתדרות הציונית העולמית

